

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA VIEŠŪJŲ SUBJEKTŲ PRIEŽIŪROS SKYRIUS

PRANEŠIMAS APIE ATLIKTĄ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO PASLAUGŲ RINKOS TYRIMĄ

2015 m. vasario 19 d.
Vilnius

1. Įvadas

(1) Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimas (toliau – Rinkos tyrimas) buvo pradėtas Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 1S-19/2014, vadovaujantis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 9 punkte Konkurencijos tarybai numatyta funkcija atlikti konkurencijos veiksmingumo rinkose stebėseną. Konkurencijos taryba pradėjo šį Rinkos tyrimą įvertinusi komunalinių atliekų tvarkymo sektoriuje nustatytų pažeidimų gausą bei didelį tebevykstančių tyrimų dėl galimų Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio¹ pažeidimų skaičių². Konkurencijos taryba taip pat atsižvelgė į šio sektoriaus teikiamų paslaugų, jų kainos ir kokybės svarbą vartotojams.

(2) Rinkos tyrimo tikslas – įvertinti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų organizavimo praktiką Lietuvoje, nustatyti šioje praktikoje galimai kylančias konkurencijos problemas ir pasiūlyti valstybės ir savivaldybių institucijoms priemones veiksmingai ir didžiausią naudą vartotojams teikiančiai konkurencijai užtikrinti.

(3) Tiriamą prekė (paslauga) – komunalinių atliekų³ tvarkymo paslauga. Rinkos tyrimo tikslais ši paslauga apibrėžiama kaip komunalinių atliekų surinkimas iš gyventojų ir pervežimas į sąvartyną. Pasirinktas apibrėžimas yra siauresnis už Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme nustatytą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos sąvoką⁴ (pasirinkimo argumentai išdėstyti šio pranešimo 2 dalyje).

(4) Vykdydami Rinkos tyrimą, Konkurencijos tarybos pasitelkti programos „Kurk Lietuvai“ dalyviai 2014 m. vasario – kovo mėnesiais apklausė atsitiktine tvarka iš įvairių Lietuvos regionų pasirinktas 30, t. y. pusę, Lietuvoje esančių savivaldybių⁵, jose veikiančias komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiančias įmones bei regioninius atliekų tvarkymo centrus.

(5) Rinkos tyrime Konkurencijos taryba naudoja:

(a) duomenis, gautus atlikus šio pranešimo (4) pastraipoje nurodytą apklausą;

¹ Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalis viešojo administravimo subjektams draudžia priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

² Nuo 2006 m. iki 2014 m. Konkurencijos taryba buvo pripažinusi 6 savivaldybių sprendimus dėl komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų pažeidžiančiais Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus (Kauno ir Vilniaus miestų bei Trakų, Joniškio, Pakruojo ir Vilniaus rajonų savivaldybių). Tyrimo pradėjimo metu Konkurencijos taryba taip pat vykdė 5 tyrimus dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio galimo pažeidimo (Molėtų, Kaišiadorių, Šalčininkų, Trakų ir Joniškio rajonų savivaldybių atžvilgiu).

³ Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidaranti) atliekos ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas (kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 39 dalyje).

⁴ Viešojo paslauga, apimanti komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą (Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 40 dalyje).

⁵ Alytaus miesto, Alytaus rajono, Birštono, Druskininkų, Jonavos rajono, Kaišiadorių rajono, Kauno miesto, Kauno rajono, Kėdainių rajono, Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Marijampolės, Mažeikių rajono, Neringos, Palangos miesto, Panevėžio miesto, Panevėžio rajono, Radviliškio rajono, Rokiškio rajono, Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Tauragės rajono, Telšių rajono, Trakų rajono, Ukmergės rajono, Utenos rajono, Vilkaviškio rajono, Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono.

(b) Valstybiniame atliekų tvarkymo 2014-2020 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 366 (toliau – Valstybinis atliekų tvarkymo 2014-2020 metų planas), pateiktą informaciją;

(c) EUROSTAT⁶ ir Lietuvos statistikos departamento⁷ skelbiamą statistinę informaciją;

(d) savivaldybių, atliekų tvarkymo paslaugas teikiančių įmonių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų interneto svetainėse viešai skelbiamą informaciją.

(6) Šiame Rinkos tyrime atlikta analizė remiasi 2014 m. vasario – kovo mėnesiais gautais duomenimis, todėl joje neatsispindi galimi vėliau įvykę pokyčiai atskirų savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistemose.

2. Rinkos tyrimo sritis

(7) Atlikdama Rinkos tyrimą Konkurencijos taryba nagrinėjo Atliekų tvarkymo įstatyme apibrėžtos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos dalį – komunalinių atliekų surinkimo ir pervežimo į sąvartyną paslaugą. Tokį pasirinkimą nulėmė pirmiausia tai, kad ankstesniuose savo nutarimuose dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimo Konkurencijos taryba nustatė ir nagrinėjo komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo rinką.

(8) Be to, remiantis EUROSTAT duomenimis (žr. šio pranešimo (32) pastraipą), daugiau nei trys ketvirtadaliai Lietuvoje susidaranti komunalinių atliekų yra šalinamos sąvartynuose, todėl šių atliekų surinkimas ir pervežimas į sąvartyną yra itin svarbi komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalis.

(9) Komunalinių atliekų surinkimas ir pervežimas Rinkos tyrime nėra skaidomas į atskiras veiklas, nes praktikoje tai yra neatskiriamos paslaugos, teikiamos to paties ūkio subjekto.

(10) Rinkos tyrimo metu Konkurencijos taryba nagrinėjo daugiabučių ir individualių namų gyventojams teikiamas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, kadangi šios paslaugos turi didžiausią reikšmę vartotojams. Be to, kiekviena savivaldybė gyventojams taiko komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kuri gali skirtis nuo įmonėms ir įstaigoms taikomoms sistemoms.

(11) Rinkos tyrime Konkurencijos taryba lygino komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainas⁸ gyventojams savivaldybėse, kuriose komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikėjas (teikėjai) parinktas (parinkti) taikant konkurencingą procedūrą (pavyzdžiui, viešąjį pirkimą, atrankos konkursą), ir savivaldybėse, kuriose tokių paslaugų teikėjas parinktas netaikant konkurencingos procedūros (pavyzdžiui, sudarius vidaus sandorį⁹ su savivaldybe, tiesioginiu savivaldybės pavedimu).

3. Rinkos apžvalga

3.1. Teisinė aplinka

(12) Bendros atliekų politikos ir teisinio reglamentavimo pagrindinis tikslas – mažinti neigiamą atliekų susidarymo ir tvarkymo įtaką žmonių sveikatai ir aplinkai, taip pat mažinti išteklių naudojimą. Teisės aktais yra nustatomi visų rūšių atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetai bei principai, reglamentuojamas atliekų tvarkymo organizavimas, valdymas ir kontrolė, nustatomos atliekų tvarkymo subjektų teisės ir pareigos.

(13) Komunalinių atliekų tvarkymas yra reglamentuojamas Europos Sąjungos ir nacionaliniais teisės aktais kaip bendros atliekų politikos sudėtinė dalis.

⁶ <http://ec.europa.eu/eurostat/>.

⁷ <http://www.stat.gov.lt/>.

⁸ Išsamus Tyrimo lygintų kainų aprašymas pateikiamas šio pranešimo 4 dalyje.

⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje numatyta galimybė perkančiajai organizacijai (šiuo atveju – savivaldybei) įsigyti prekes ar paslaugas ne konkurso būdu iš savo kontroliuojamo tiekėjo (šiuo atveju – savivaldybės kontroliuojamos įmonės).

3.1.1. Europos Sąjungos teisė

(14) Pagrindiniai atliekų politikos ir teisinio reglamentavimo prioritetai ir principai yra nustatyti Europos Sąjungos teisės aktuose, visų pirma 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinančioje kai kurias direktyvas¹⁰ (toliau – Atliekų direktyva).

(15) Atliekų direktyva nustato pagrindinį atliekų politikos principą – „teršėjas moka“. Remiantis šiuo principu, atliekų tvarkymo išlaidas turi padengti pirminis atliekų gamintojas arba dabartinis ar ankstesnis atliekų turėtojas¹¹.

(16) Atliekų direktyva taip pat nustato Europos Sąjungoje atliekų atžvilgiu taikomą hierarchiją¹², numatančią, kad nacionaliniuose teisės aktuose turi būti taikomas toks prioritetų eiliškumas:

- (a) prevencija;
- (b) parengimas pakartotiniam naudojimui;
- (c) perdirbimas;
- (d) kitas naudojimas (pavyzdžiui, energijai gauti);
- (e) šalinimas.

(17) Atsižvelgiant į šią hierarchiją, Europos Sąjungos valstybės narės turi priimti tokius teisės aktus, kurie labiausiai skatintų atliekų susidarymo prevenciją ir būtų mažiausiai palankūs atliekų šalinimo sąvartynuose ar kituose atliekų šalinimo įrenginiuose atžvilgiu.

(18) Be to, valstybės narės yra įpareigosos imtis atliekų šalinimą papildomai ribojančių priemonių¹³, mažinančių sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį¹⁴ ir apskritai uždraudžiančių tam tikrų atliekų rūšių šalinimą.

3.1.2. Nacionaliniai teisės aktai

(19) Atliekų tvarkymo įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai; sąlygas, kai medžiaga ar daiktas gali būti nelaikomi atliekomis; atliekų tvarkymo valstybinį reglamentavimą; pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus; reikalavimus atliekų turėtojams ir atliekų tvarkytojams; atliekų tvarkymo ekonomines ir finansines priemones; alyvų, elektros ir elektroninės įrangos, transporto priemonių, apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių gamintojų, importuotojų, platintojų teises ir pareigas¹⁵.

(20) Minėtame įstatyme nurodytus reikalavimus įgyvendina Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos rengiamas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamas valstybinis atliekų tvarkymo planas, kuriame nustatomos atliekų tvarkymo užduotys, strateginiai atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai jiems įgyvendinti¹⁶. Šiuo metu galioja Valstybinis atliekų tvarkymo 2014-2020 metų planas, kuriame nustatyti strateginiai atliekų tvarkymo iki 2020 metų tikslai, uždaviniai ir priemonės, būtinos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, valstybinės atliekų tvarkymo užduotys ir atliekų tvarkymo užduotys savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptys ir plano įgyvendinimo vertinimo kriterijai.

(21) Regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatomos priemonės, užtikrinančios valstybiniame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą. Pagrindinis regioninių atliekų tvarkymo planų tikslas – suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų

¹⁰ OL 2008 L 312, p. 3.

¹¹ Atliekų direktyvos 14 straipsnio 1 dalis.

¹² Atliekų direktyvos 4 straipsnis.

¹³ 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyvos 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 4 tomas, p. 228) 5 straipsnis.

¹⁴ Tikslas – per 15 m. sumažinti biologiškai skaidžių atliekų kiekį iki 35% 1995 m. lygio (direktyvos 5 straipsnio 2 dalies c punktas).

¹⁵ Atliekų tvarkymo įstatymo 1 straipsnio 1 dalis.

¹⁶ Atliekų tvarkymo įstatymo 26 straipsnis.

tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius¹⁷.

(22) Savivaldybių atliekų tvarkymo planuose nustatomos priemonės, užtikrinančios valstybiniame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemonės, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims¹⁸.

(23) Remiantis Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatomis pagrindinis vaidmuo organizuojant komunalinių atliekų tvarkymą tenka savivaldybėms.

(24) Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą¹⁹. Komunalinės atliekos tvarkomos savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka²⁰.

(25) Savivaldybės privalo užtikrinti, kad visiems jos teritorijoje esantiems atliekų turėtojams būtų sudarytos sąlygos naudotis komunalinių atliekų tvarkymo paslauga²¹. Savivaldybė ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius²² atrenka komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančius atliekų tvarkytojus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka²³.

(26) Atliekų tvarkymo veikla gali užsiimti tik įmonės, įregistruotos Atliekų tvarkytojų valstybės registre²⁴. Be to, atliekų tvarkytojas komunalinių atliekų tvarkymo veiklą savivaldybės teritorijoje gali vykdyti tik tuo atveju, jeigu jį išrenka savivaldybė ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius²⁵. Pagrindinis reikalavimas įmonėms, siekiančioms būti įrašytoms į Atliekų tvarkytojų valstybės registrą ir užsiimti komunalinių atliekų tvarkymo veikla – turėti sutartį su savivaldybe (ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriumi)²⁶. Komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo veikla nėra licencijuojama ar kitaip panašiai ribojama, todėl pagrindinės įėjimo į rinką sąlygos – galimybė disponuoti atliekų surinkimui ir vežimui skirtomis transporto priemonėmis ir galimybė sudaryti sutartį su savivaldybe (ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriumi).

(27) Komunalinių atliekų turėtojai (nekilnojamojo turto objektų savininkai arba įgalioti asmenys) privalo mokėti nustatytą rinkliavą arba, jeigu rinkliava savivaldybės teritorijoje nenustatyta, sudaryti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį su savivaldybe (ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriumi)²⁷.

(28) Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodara nustatoma vadovaujantis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo principais ir principu „teršėjas moka“²⁸.

¹⁷ Atliekų tvarkymo įstatymo 27 straipsnis.

¹⁸ Atliekų tvarkymo įstatymo 28 straipsnis.

¹⁹ Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsnis.

²⁰ Atliekų tvarkymo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis.

²¹ Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 6 dalis.

²² Vienos, kelių ar visų į komunalinių atliekų tvarkymo regioną įeinančių savivaldybių įsteigtas juridinis asmuo, savivaldybės (savivaldybių) pavedimu atliekantis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijas ir (ar) teikiantis atliekų tvarkymo paslaugas (Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 44 dalis).

²³ Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 11 dalis.

²⁴ Atliekų tvarkymo įstatymo 4 straipsnio 10 dalis.

²⁵ Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 12 dalis.

²⁶ Atliekų tvarkytojų valstybės registro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 896 „Dėl Atliekų tvarkytojų valstybės registro įsteigimo, Atliekų tvarkytojų valstybės registro nuostatų patvirtinimo ir registro veiklos pradžios nustatymo“, 23.1 ir 24.1 papunkčiai.

²⁷ Atliekų tvarkymo įstatymo 30¹ straipsnio 2 dalis.

²⁸ Atliekų tvarkymo įstatymo 30² straipsnio 1 dalis.

(29) Savivaldybės nustatoma komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis su komunalinių atliekų tvarkymu susijusiomis sąnaudomis ir turi užtikrinti ilgalaikį komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą ir sudaryti komunalinių atliekų turėtojams priimtinas sąlygas dalyvauti komunalinių atliekų tvarkyme, taip pat mažinti aplinkos taršą²⁹.

(30) Atliekų tvarkymo įstatymas nustato reikalavimą visų lygių atliekų tvarkymo planuose numatyti tikslus, uždavinius ir priemones į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti³⁰.

(31) Atsižvelgiant į išdėstytas Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų nuostatas, tikėtina, kad ateityje komunalinių atliekų surinkimo ir pervežimo į sąvartyną paslaugų svarba turėtų mažėti dėl mažėjančios sąvartynuose šalinamų atliekų dalies. Vis dėlto Konkurencijos taryba neturi duomenų, kad jau artimiausiu metu galima tikėtis staigaus ir reikšmingo šios paslaugos apimčių sumažėjimo. Be to, Rinkos tyrimo metu atliktas vertinimas išliks aktualus ir tuo atveju, jei surinktos komunalinės atliekos bus vežamos pakartotiniam naudojimui, perdirbimui ar kitokiam naudojimui.

3.2. Esama situacija komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų sektoriuje Lietuvoje

(32) Komunalinės atliekos sudaro apie 25 procentus visų Lietuvoje susidarančių atliekų³¹. EUROSTAT duomenimis³², 2012 m. vienam Lietuvos gyventojui teko apie 469 kilogramai komunalinių atliekų, tuo tarpu ES-27 valstybių vidurkis – 488 kilogramai vienam gyventojui (t. y. apie 4 procentais daugiau nei Lietuvoje). Nepaisant to, kad Lietuvoje susidaro santykinai mažiau komunalinių atliekų, itin didelė šių atliekų dalis yra šalinama sąvartynuose – 361 kilogramas vienam gyventojui (apie 77 procentai susidariusių atliekų), lyginant su ES-27 vidurkiu – 158 kilogramais vienam gyventojui (apie 32 procentai susidariusių atliekų)³³.

(33) Vidutinės komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos, tenkančios vienam namų ūkiui, svyruoja maždaug nuo 2,32 iki 5,21 euro (nuo 8 iki 18 litų³⁴) per mėnesį.

(34) Vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą taikoma 36 savivaldybėse³⁵ (iš 60). Likusiose 24 savivaldybėse atliekų turėtojai sudaro komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartis.

(35) Komunalines atliekas iš gyventojų surenkančios ir iki sąvartyno transportuojančios įmonės parenkamos kiekvienos savivaldybės³⁶ nuožiūra, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Galima išskirti šiuos du pagrindinius būdus:

- (a) savivaldybės įmonės paskyrimas be konkurencingos procedūros – savivaldybės tarybos sprendimu tiesiogiai pavedus įmonei teikti šią paslaugą arba sudarant vidaus sandorį (maždaug trečdalis Lietuvos savivaldybių³⁷);
- (b) paslaugos teikėjo (teikėjų) parinkimas konkurencingos procedūros būdu – organizuojant viešąjį pirkimą ar atrankos konkursą (maždaug du trečdaliai Lietuvos savivaldybių).

(36) Dauguma įmonių, nepriklausomai nuo jų parinkimo būdo, veikia tik tam tikros (vienos) savivaldybės teritorijoje. Kelios įmonės veikia daugiau nei vienos savivaldybės teritorijoje, pavyzdžiui³⁸:

²⁹ Atliekų tvarkymo įstatymo 30² straipsnio 2 ir 4 dalys.

³⁰ Atliekų tvarkymo įstatymo 26 straipsnio 4 dalis, 27 straipsnio 6 dalis ir 28 straipsnio 4 dalis.

³¹ Valstybinio atliekų tvarkymo 2014-2020 metų plano 23 punktas.

³² <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdpc240&plugin=1>, „Waste generated“.

³³ Ten pat, „Deposit onto or into land“.

³⁴ Valstybinio atliekų tvarkymo 2014-2020 metų plano 113 punktas.

³⁵ Valstybinio atliekų tvarkymo 2014-2020 metų plano 112 punktas.

³⁶ Ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus.

³⁷ Tyrimo metu gautų savivaldybių ir įmonių atsakymų duomenų statistika bei viešai prieinama informacija.

- (a) UAB „Ecoservice“;
- (b) UAB „Ekonovus“;
- (c) UAB „Kauno švara“;
- (d) UAB „VSA Vilnius“;
- (e) UAB „Specialus autotransportas“;
- (f) AB „Specializuotas transportas“;
- (g) UAB „Atliekų tvarkymo tarnyba“.

(37) Iš jų 4 įmonės (UAB „Ecoservice“, UAB „Ekonovus“, UAB „VSA Vilnius“ ir UAB „Specialus autotransportas“) nurodė, kad rimtai svarstytų teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

4. Rinkos tyrimas

(38) Konkurencijos taryba atliko analizę darydama prielaidą, kad:

- (a) kuo tankiau yra apgyvendinta teritorija, tuo mažesni atliekų surinkimo kaštai, todėl urbanizuotose ir tankiau apgyvendintose savivaldybėse komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kaštai turėtų būti mažesni;
- (b) kuo didesnis atstumas nuo atliekų turėtojo, iš kurio surenkamos atliekos, iki sąvartyno, į kurį gabenamos surinktos atliekos, tuo didesni atliekų pervežimo kaštai, todėl toliau nuo sąvartyno esančiose ir (arba) didesnėse savivaldybėse komunalinių atliekų tvarkymo kaštai turėtų būti didesni;
- (c) atitinkamai, savivaldybėse, kuriose gyventojų tankis ir santykinis atstumas iki sąvartyno yra panašūs, komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kaina neturėtų iš esmės skirtis.

(39) Iš Rinkos tyrimo metu apklaustų 30 savivaldybių (žr. šio pranešimo (4) pastraipą) 10 savivaldybių yra sudariusios komunalinių atliekų tvarkymo sutartis netaikydamos konkurencingos procedūros, o 20 savivaldybių taikė konkurencingą procedūrą. Šis santykis atitinka bendrą situaciją visos Lietuvos savivaldybių lygiu (žr. (35) pastraipą).

(40) Atsižvelgiant į tai ir į Rinkos tyrimo metu surinktą informaciją, iš apklaustų savivaldybių palyginimui buvo pasirinktos tos savivaldybės, kuriose yra panašūs abu pagrindiniai kriterijai (gyventojų tankis³⁹ ir santykinis atstumas⁴⁰ iki sąvartyno), o komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės parinktos skirtingu būdu (vienose – organizavus konkursą, kitose – be konkurso):

- (a) Utenos rajono (be konkurso), Kėdainių rajono (konkursas) ir Klaipėdos rajono (konkursas) savivaldybės;
- (b) Panevėžio rajono (konkursas) ir Šiaulių rajono (be konkurso) savivaldybės;
- (c) Mažeikių rajono (konkursas) ir Kretingos rajono (be konkurso) savivaldybės;
- (d) Rokiškio rajono (be konkurso) ir Ukmergės rajono (konkursas) savivaldybės.

(41) Taip pat pasirinkta palyginti Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybes, kadangi abiejose veikia ta pati įmonė UAB „Kauno švara“, Kauno rajono savivaldybėje parinkta konkurso būdu, o Kauno miesto savivaldybėje paskirta be konkurso.

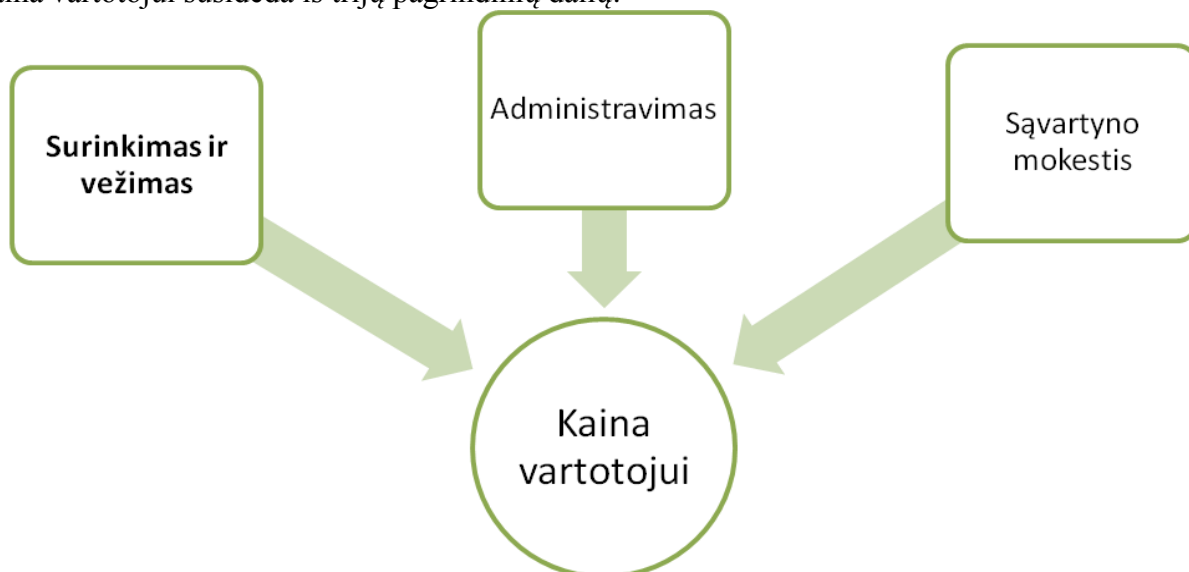
³⁸ Tyrimo metu surinktų įmonių atsakymų duomenys.

³⁹ Naudoti Lietuvos statistikos departamento pateikiami duomenys: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectOut/PxSort.asp?file=3767&PLanguage=0&MainTable=M3010211&MainTablePresText=Gyventoj%C5%B3%20skai%C4%8Dius%20met%C5%B3%20prad%C5%BEioje&potsize=864>.

⁴⁰ Santykinis atstumas buvo apskaičiuotas žemėlapyje atskirai pamatavus tiesius atstumus nuo labiausiai į šiaurę, pietus, rytus ir vakarus nutolusių savivaldybės taškų iki sąvartyno ir išvedus jų geometrinį vidurkį. Šis metodas leidžia sulyginti skirtingų dydžių ir skirtingai nuo sąvartynų nutolusias savivaldybes, nes atsižvelgia ne tik į sąvartyno nuotolį nuo savivaldybės centro, bet ir pačios savivaldybės teritorijos dydį. Šiems matavimams atlikti buvo naudojami Google.maps žemėlapiai su masteliais ir kompiuterinės programos Adobe Photoshop atstumų matavimo įrankis.

(42) Rinkos tyrime savivaldybės nėra skirstomos pagal tai, ar jose taikoma rinkliava, ar sudaromos komunalinių atliekų tvarkymo sutartys (nustatomi įkainiai (tarifai)), kadangi nagrinėjamu atveju tai keičia tik administravimo kaštus patiriantį subjektą (žr. (44) pastraipą).

(43) Komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimo, vežimo ir šalinimo sąvartyne) galutinė kaina vartotojui susideda iš trijų pagrindinių dalių:

1 pav. Kainos, kurią vartotojas moka už komunalinių atliekų surinkimą, vežimą ir šalinimą sąvartyne, sudedamosios dalys

(44) Šios kainos dydį lemiantys veiksniai:

(a) surinkimo ir vežimo kaina – konkurso laimėtojo pasiūlyta kaina (kai paslaugos teikėjas parenkamas viešojo pirkimo būdu) arba paslaugas teikiančios įmonės ir savivaldybės suderinta kaina (kai paslaugos teikėjui pavedama teikti paslaugas be konkurso), arba, jei toje pačioje teritorijoje teikti paslaugas savivaldybė leidžia daugiau kaip vienai įmonei – savivaldybės nustatyto maksimalaus įkainio (tarifo) neviršijanti paslaugos teikėjo pasirinkta kaina. **Ši kaina visais atvejais priklauso nuo komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančio ūkio subjekto, todėl būtent šios kainos pagrindu yra atliekamas palyginimas;**

(b) administravimo kaštai – kiekvienos savivaldybės individualiai nustatomi rinkliavos administravimo kaštai (jei taikoma rinkliava) arba paslaugos teikėjo vidiniai administraciniai kaštai (jei sudaroma komunalinių atliekų tvarkymo sutartis);

(c) šalinimo sąvartyne kaina – priklauso nuo konkretaus sąvartyno ir taip pat gali skirtis priklausomai nuo atstumo iki sąvartyno.

(45) Rinkos tyrime vykdytos apklausos metu informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo kainas Konkurencijos tarybai buvo pateikiama skirtingais formatais (kaip vieno kubinio metro (1 m^3) arba vienos tonos (1 t) kaina). Išanalizavus Rinkos tyrimui pateiktą informaciją buvo nustatyta, kad kai kurių savivaldybių tarybų sprendimuose (pavyzdžiui, Jonavos rajono, Rokiškio rajono, Vilniaus miesto) yra numatytas mišrių komunalinių atliekų svorio ir tūrio santykio koeficientas 6 ($6\text{ m}^3=1\text{ t}$). Atsižvelgiant į tai, o taip pat į tai, kad nėra oficialiai patvirtinto vieno mišrių komunalinių atliekų svorio ir tūrio santykio koeficiento, Rinkos tyrimo tikslais Konkurencijos taryba naudoja koeficientą $6\text{ m}^3=1\text{ t}$. Dėl šios priežasties, lyginant kainas savivaldybėse, kuriose kaina nustatoma vienam kubiniam metrui, su tomis, kuriose kaina nustatyta vienai tonai, galima paklaida.

(46) Tuo atveju, jei Rinkos tyrimo metu Konkurencijos taryba gavo duomenis tik apie komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimo, vežimo ir šalinimo sąvartyne) kainą tam tikroje savivaldybėje, šiame pranešime pateikiama komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kaina,

apskaičiuota iš pirmosios kainos atėmus šalinimo sąvartyne kainą. Jei buvo gauti duomenys apie komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kainą, ji ir yra nurodoma.

(47) Rinkos tyrime analizei naudojamos komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kainos be pridėtinės vertės mokesčio (PVM).

(48) Atsižvelgiant į tai, kad Rinkos tyrimo metu duomenys buvo gauti litais (Lt), kainos litais buvo perskaičiuotos į kainas eurais, taikant oficialų kursą 1 € = 3,4528 Lt.

4.1. Rinkos tyrimui pasirinktų savivaldybių analizė

(49) Palyginimui pasirinktose savivaldybėse veikiančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės:

1 lentelė. Savivaldybėse veikiančios įmonės ir jų tipai pagal nuosavybę

Savivaldybė	Įmonių skaičius	Įmonės pavadinimas (įmonių pavadinimai)	Įmonės tipas (įmonių tipai) pagal nuosavybę
Kauno m.	1	UAB „Kauno švara“	Savivaldybės kontroliuojama įmonė
Kauno raj.	2	UAB „Kauno švara“ UAB „Ekonovus“	Kauno <i>miesto</i> savivaldybės kontroliuojama įmonė Privati įmonė
Utenos raj.	1	UAB „Utenos komunalininkas“	Savivaldybės kontroliuojama įmonė
Kėdainių raj.	1	UAB „Skongalis“	Privati įmonė
Klaipėdos raj.	1	UAB „Ekonovus“	Privati įmonė
Panevėžio raj.	1	UAB „Švaros komanda“	Privati įmonė
Šiaulių raj.	1	UAB „Kuršėnų komunalinis ūkis“	Savivaldybės kontroliuojama įmonė
Mažeikių raj.	1	UAB „Mažeikių komunalinis ūkis“	Savivaldybės kontroliuojama įmonė
Kretingos raj.	1	SĮ „Kretingos komunalininkas“	Savivaldybės įmonė
Rokiškio raj.	1	AB „Rokiškio komunalininkas“	Savivaldybės kontroliuojama įmonė
Ukmergės raj.	1	UAB „Ekonovus“	Privati įmonė

4.1.1. Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių palyginimas

2 lentelė. Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių palyginimas.

Savivaldybė	Įmonės parinkimo būdas	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienam kubiniam metrui	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienai tonai ⁴¹	Šalinimo kaina	Surinkimo ir vežimo kaina ⁴²	Gyventojų tankis, gyv./km ²	Santykinis atstumas iki sąvartyno, km	Paslaugos įdiegimas gyventojams, % ⁴³
Kauno m.	Be konkurso	10,03 €/m ³ 34,65 Lt/m ³⁴⁴	60,21 €/t 207,90 Lt/t	14,22 €/t 49,10 Lt/t ⁴⁵	45,99 €/t 158,80 Lt/t	1 954,7	14,79	N. d.
Kauno raj.	Konkursas	-	-	-	31,19 €/t 107,70 Lt/t ⁴⁶	57,8	33,97	95

(50) Kauno mieste, kuriame komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikia be konkurencingos procedūros parinkta savivaldybės kontroliuojama įmonė UAB „Kauno švara“, gyventojai (vartotojai) už 1 tonos atliekų surinkimą ir vežimą į sąvartyną sumoka 14,80 €/t (apie 47 procentais) brangiau, nei Kauno rajone, nors Kauno rajone gyventojų tankis net trisdešimt keturis kartus mažesnis, o santykinis surinktų atliekų vežimo atstumas iki sąvartyno yra daugiau nei dvigubai didesnis. Dėl šių veiksnių Kauno rajone surinkti ir nuvežti komunalines atliekas iki sąvartyno kainuoja daugiau, tačiau vartotojų mokama kaina yra didesnė Kauno mieste. Kauno rajonas yra padalintas į dvi dalis, kuriose atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikia dvi konkurso būdu parinktos įmonės, viena iš jų – UAB „Kauno švara“. Kauno rajone šios įmonės teikiamų paslaugų kaina mažesnė, nors veiklos kaštai didesni.

⁴¹ Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina, perskaičiuota naudojant koeficientą $6 \text{ m}^3=1 \text{ t}$.

⁴² Atėmus šalinimo kainą iš surinkimo, vežimo ir šalinimo kainos.

⁴³ Naudojami duomenys, nurodyti lentelėje „Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduočių vykdymas“, dalies „Paslaugos įdiegimas gyventojams, %“ stulpelyje „Savivaldybės teritorijoje“: <http://atliekos.gamta.lt/files/Api bendrinta%20informacija%20apie%20komunaliniu%20atlieku%20tvarkyma%20Lietuvos%20savivaldybese%2020131409547810217.xls>.

⁴⁴ Kauno miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyriaus 2014 m. kovo 3 d. raštas Nr. 36-2-120 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁴⁵ Kauno regioninio atliekų tvarkymo centro duomenys, pateikti telefonu.

⁴⁶ Kauno rajono savivaldybės administracijos 2014 m. vasario 25 d. raštas Nr. SD-530 „Dėl informacijos pateikimo“. Apskaičiuota kaip komunalinių atliekų iš bendrų (kolektyvinių) konteinerių (15,83 Lt/m³) ir iš individualių 120/240 litrų talpos konteinerių (20,07 Lt/m³) surinkimo ir sutvarkymo, išskyrus šalinimą sąvartyne, kainų aritmetinis vidurkis, naudojant koeficientą $6 \text{ m}^3=1 \text{ t}$.

4.1.2. Utenos rajono, Kėdainių rajono ir Klaipėdos rajono savivaldybių palyginimas

3 lentelė. Utenos rajono, Kėdainių rajono ir Klaipėdos rajono savivaldybių palyginimas.

Savivaldybė	Įmonės parinkimo būdas	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienam kubiniam metrui	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienai tonai ⁴⁷	Šalinimo kaina	Surinkimo ir vežimo kaina	Gyventojų tankis, gyv./km ²	Santykinis atstumas iki sąvartyno, km	Paslaugos įdiegimas gyventojams, % ⁴⁸
Utenos raj.	Be konkurso	17,54 €/m ³ 60,55 Lt/m ³⁴⁹	105,22 €/t 363,30 Lt/t	34,12 €/t 117,80 Lt/t ⁵⁰	71,10 €/t 245,50 Lt/t	33,9	26,1	98
Kėdainių raj.	Konkursas	-	-	-	23,75 €/t 82,00 Lt/t⁵¹	31,0	28,33	100
Klaipėdos raj.	Konkursas	-	-	-	[<25] €/t [<86,32] Lt/t ⁵²	38,6	29,88	99

(51) Utenos rajone, kur veikia be konkurencingos procedūros parinkta savivaldybės kontroliuojama įmonė, gyventojai (vartotojai) už 1 tonos komunalinių atliekų surinkimą ir vežimą moka kelis kartus brangiau negu Kėdainių rajone ir Klaipėdos rajone, kur veikia konkurso būdu parinktos įmonės.

(52) Gyventojų tankis ir santykinis atstumas iki sąvartyno šiose trijose savivaldybėse panašus, todėl neturėtų būti ir esminio skirtumo tarp atliekų surinkimo ir vežimo kaštų šiose savivaldybėse. Vis dėlto Rinkos tyrimo metu gauti duomenys rodo, kad konkurencingu būdu parinktos įmonės atitinkamą paslaugą gali teikti daug pigiau.

(53) Šiose savivaldybėse palyginus paslaugos įdiegimą gyventojams matyti, kad paslaugos prieinamumas jose yra beveik vienodas (net šiek tiek geresnis tose savivaldybėse, kur veikia konkurencingu būdu parinktos įmonės), taigi vartotojai gauna tos pačios kokybės paslaugą už žymiai mažesnę kainą.

⁴⁷ Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina, perskaičiuota naudojant koeficientą $6 \text{ m}^3=1 \text{ t}$.

⁴⁸ Žr. 43 išnašą.

⁴⁹ Utenos rajono savivaldybės administracijos 2014 m. kovo 3 d. raštas Nr. (3.21)S-628 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Kėdainių rajono savivaldybės administracijos 2014 m. vasario 20 d. raštas Nr. AS-902 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁵² Komerčinė paslaptis.

4.1.3. Šiaulių rajono ir Panevėžio rajono savivaldybių palyginimas

4 lentelė. Šiaulių rajono ir Panevėžio rajono savivaldybių palyginimas.

Savivaldybė	Įmonės parinkimo būdas	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienam kubiniam metrui	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienai tonai ⁵³	Šalinimo kaina	Surinkimo ir vežimo kaina	Gyventojų tankis, gyv./km ²	Santykinis atstumas iki sąvartyno, km	Paslaugos įdiegimas gyventojams, % ⁵⁴
Šiaulių raj.	Be konkurso	-	-	-	29,25 €/t 101 Lt/t ⁵⁵	23,7	30,76	93
Panevėžio raj.	Konkursas	8,71 €/m ³ 30,08 Lt/m ³⁵⁶	52,27 €/t 180,48 Lt/t	19,90 €/t 68,70 Lt/t ⁵⁷	32,37 €/t 111,78 Lt/t	17,4	32,81	85

(54) Panevėžio rajone, kur konkurencingos procedūros būdu buvo parinktas paslaugų teikėjas, 1 tonos komunalinių atliekų surinkimas ir vežimas į sąvartyną yra 3,12 € (apie 11 procentų) brangesnis nei Šiaulių rajone, kur veikia savivaldybės kontroliuojama įmonė, parinkta netaikant konkurencingos procedūros, nors abiejuose rajonuose yra panašus gyventojų tankis ir panašus santykinis atstumas iki sąvartyno. Kartu galima pastebėti, kad Panevėžio rajone gyventojų tankis yra kiek mažesnis, o santykinis surinktų atliekų vežimo atstumas iki sąvartyno didesnis (didėja atliekų surinkimo ir vežimo kaštai), todėl tai gali lemti kiek didesnę atliekų surinkimo ir vežimo kainą Panevėžio rajone.

(55) Be to, Panevėžio rajono savivaldybė sutartį⁵⁸ su komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančia įmone pasirašė 2003 m. (t. y. prieš daugiau kaip 11 metų). Iš pradžių pasirašius sutartį 4,5 metų laikotarpiui (iki 2007 m. gruodžio 31 d.), šio laikotarpio pabaigoje atskiro susitarimo pagrindu⁵⁹ sutartis tapo neterminuota. Atsižvelgiant į tai, nepaisant konkurencingos procedūros taikymo sudarant sutartį, dėl neterminuotos sutarties atliekų tvarkytojas yra apsaugotas nuo konkurencinio spaudimo ir būtinybės varžytis su potencialiais konkurentais savo siūloma kaina. Atitinkamai, tokią situaciją galima prilyginti atliekų tvarkytojo parinkimui netaikant konkurencingos procedūros, todėl tikėtina, kad savivaldybei organizavus naują konkurencingą procedūrą šių paslaugų kaina galėtų reikšmingai pasikeisti.

(56) Paslaugos įdiegimo gyventojams atžvilgiu, Šiaulių rajone ši paslauga yra prieinama didesnei gyventojų daliai nei Panevėžio rajone. Vis dėlto, kadangi situacija Panevėžio rajone gali būti prilyginta atliekų tvarkytojo parinkimui be konkurencingos procedūros, todėl blogesnis paslaugos prieinamumas šiuo atveju neturėtų būti siejamas su konkurencingos procedūros taikymu.

⁵³ Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina, perskaičiuota naudojant koeficientą $6 \text{ m}^3=1 \text{ t}$.

⁵⁴ Žr. 43 išnašą.

⁵⁵ Šiaulių rajono savivaldybės administracijos 2014 m. kovo 3 d. raštas Nr. S-452(3.11) „Dėl informacijos pateikimo“.

⁵⁶ UAB „Švaros komanda“ informacija, gauta 2014 m. kovo 5 d. Apskaičiuota kaip komunalinių atliekų surinkimo ir šalinimo sąvartyne kainos daugiabučių namų gyventojams ir individualių namų savininkams aritmetinis vidurkis.

⁵⁷ <http://www.pratc.lt/dokumentai/20140201.pdf>.

⁵⁸ Panevėžio rajono savivaldybės administracijos 2014 m. kovo 4 d. raštas Nr. SD1-703(8.11) „Dėl informacijos pateikimo“.

⁵⁹ Ten pat.

4.1.4. Mažeikių rajono ir Kretingos rajono savivaldybių palyginimas

5 lentelė. Mažeikių rajono ir Kretingos rajono savivaldybių palyginimas

Savivaldybė	Įmonės parinkimo būdas	Surinkimo ir vežimo kaina	Gyventojų tankis, gyv./km ²	Santykinis atstumas iki sąvartyno, km	Paslaugos įdiegimas gyventojams, % ⁶⁰
Mažeikių raj.	Konkursas	33,29 €/t 114,96 Lt/t ⁶¹	46,5	44,05	99
Kretingos raj.	Be konkurso	37,95 €/t 131,04 Lt/t ⁶²	41,3	40,36	100

(57) Kretingos rajone, kur veikia be konkurencingos procedūros pasirinkta įmonė, gyventojai (vartotojai) už 1 tonos komunalinių atliekų surinkimą ir vežimą moka 4,66 € (apie 14 procentų) brangiau negu Mažeikių rajone, kur veikia konkursą laimėjusi įmonė.

(58) Būtina atkreipti dėmesį, kad Mažeikių rajone UAB „Telšių regiono atliekų tvarkymo centras“ organizuotą atvirą pirkimo konkursą komunalinių atliekų surinkimo operatoriui parinkti laimėjo savivaldybės kontroliuojama įmonė UAB „Mažeikių komunalinis ūkis“⁶³.

(59) Tai leidžia manyti, kad konkurencingos procedūros taikymas lemia geresnę kainą vartotojui, už paslaugą, prieinamą iš esmės vienodai gyventojų daliai.

4.1.5. Rokiškio rajono ir Ukmergės rajono savivaldybių palyginimas

6 lentelė. Rokiškio rajono ir Ukmergės rajono savivaldybių palyginimas

Savivaldybė	Įmonės parinkimo būdas	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienam kubiniam metrui	Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina vienai tonai ⁶⁴	Šalinimo kaina	Surinkimo ir vežimo kaina	Gyventojų tankis, gyv./km ²	Santykinis atstumas iki sąvartyno, km	Paslaugos įdiegimas gyventojams, % ⁶⁵
Rokiškio raj.	Be konkurso	8,46 €/m ³ 29,20 Lt/m ³⁶⁶	50,74 €/t 175,20 Lt/t	7,91 €/t 27,30 Lt/t	42,83 €/t 147,90 Lt/t	18,5	68,8	87
Ukmergės raj.	Konkursas	-	[<45] €/t [<155,38] Lt/t ⁶⁷	12,25 €/t 42,30 Lt/t	[< 32,75] €/t [< 113,08] Lt/t	27,5	72,03	100

(60) Rokiškio rajone, kur veikia be konkurencingos procedūros pasirinkta įmonė, 1 tonos komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kaina yra [daugiau kaip 10] € ([daugiau kaip 30] procentų) didesnė nei Ukmergės rajone, kuriame šias paslaugas teikianti įmonė parinkta konkurso būdu. Be

⁶⁰ Žr. 43 išnašą.

⁶¹ UAB „Telšių regiono atliekų tvarkymo centras“ 2013 m. balandžio 8 d. eilinio visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo aiškinamasis raštas, pateiktas Telšių rajono savivaldybės administracijos 2014 m. kovo 3 d. raštu Nr. R7-586 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁶² SJ „Kretingos komunalininkas“ 2014 m. kovo 3 d. raštas Nr. (3.6) V4-134 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁶³ Mažeikių rajono savivaldybės administracijos 2014 m. vasario 26 d. raštas Nr. R8-2.40-920 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁶⁴ Surinkimo, vežimo ir šalinimo kaina, perskaičiuota naudojant koeficientą $6 \text{ m}^3 = 1 \text{ t}$.

⁶⁵ Žr. 43 išnašą.

⁶⁶ Rokiškio rajono savivaldybės administracijos 2014 m. vasario 28 d. raštas Nr. SD-5.24-471 „Dėl informacijos pateikimo“.

⁶⁷ Komeracinė paslaptis.

to, paslaugos įdiegimas gyventojams Rokiškio rajono savivaldybės teritorijoje yra pastebimai mažesnis nei Ukmergės rajone – šiuo atveju vartotojams teikiama blogesnės kokybės paslauga už didesnę kainą.

(61) Apibendrinant atliktos analizės rezultatus galima daryti išvadą, kad konkurencingu būdu pasirinktos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės taiko mažesnes kainas nei įmonės, pasirinktos nekonkurencingu būdu. Vieno palyginimo atveju (Šiaulių rajono ir Panevėžio rajono) nustatytą konkurencingos procedūros būdu parinktos įmonės pranašumo nebuvimą galima paaiškinti tuo, kad ši įmonė buvo parinkta daugiau kaip prieš 11 metų (2003 m.), be to, jos sutartis iš terminuotos pakeista į neterminuotą, todėl ši situacija gali būti prilyginama situacijai, kai atliekų tvarkytojas parenkamas netaikant konkurencingos procedūros.

(62) Visa Rinkos tyrimo metu Konkurencijos tarybos surinkta informacija apie komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kainas, gyventojų tankį, santykinį atstumą iki sąvartyno, sutarties su paslaugų teikėju (teikėjais) terminą ir paslaugos įdiegimą gyventojams (pagal savivaldybes) pateikiama šio pranešimo priede.

4.2. Rekomendacijos konkurencijos naudai atliekų tvarkymo sektoriuje užtikrinti

(63) Nepaisant to, kad konkurencingos procedūros taikymas lemia mažesnes komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų kainas (kartu ir mažesnes vartotojų išlaidas mokant už atliekų tvarkymą), vis dėlto vien tokios procedūros taikymo savaime nepakanka konkurencijos teikiamai naudai užtikrinti. Nesant konkretaus sutarties galiojimo termino, atliekų tvarkymo paslaugas teikianti įmonė veiks tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir be konkurencingos procedūros paskirta įmonė, nes bus apsaugota nuo konkurencinio spaudimo ir būtinybės varžytis su potencialiais konkurentais savo siūloma kaina. Panašias pasekmes gali turėti ir nepagrįstai ilgas sutarties galiojimo terminas.

(64) Atsižvelgiant į tai, Konkurencijos taryba siūlo nustatyti tokį sutarties galiojimo terminą, kuris nebūtų ilgesnis už įmonės negrįžtamųjų sąnaudų atsipirkimo laiką. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės Sąžiningos prekybos tarnyba (angl. *Office of Fair Trading*)⁶⁸, atlikusi konkurencijos savivaldybių atliekų tvarkymo sektoriuje tyrimą⁶⁹, nustatė, kad šioje šalyje komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančių įmonių negrįžtamųjų sąnaudų atsipirkimo laikas yra maždaug 5 metai. Kadangi šio Rinkos tyrimo metu nebuvo atliekama sąnaudų atsipirkimo analizė, konkretaus Lietuvoje taikytino sutarčių galiojimo termino Konkurencijos taryba šiame pranešime nesiūlo, tačiau mano, kad rekomendacinio termino nustatymas Lietuvoje būtų naudingas atliekų tvarkymą organizuojančioms institucijoms.

(65) Konkurencijos taryba pažymi, kad konkurencinis spaudimas ir jo teigiamas poveikis kainai paprastai yra tuo didesni, kuo daugiau įmonių varžosi dėl teisės teikti paslaugas. Dėl šios priežasties, taip pat atsižvelgiant į tai, kad komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo veiklai nėra taikomi kokie nors ypatingi technologiniai ir (arba) kvalifikaciniai reikalavimai (žr. šio pranešimo (26) pastraipą), Konkurencijos taryba siūlo, kad:

- (a) turėtų būti organizuojamos kiek įmanoma atviresnės konkurencingos procedūros – pavyzdžiui, atviras konkursas, o ne ribotas konkursas ar derybos;
- (b) iš potencialių paslaugos teikėjų neturėtų būti reikalaujama turėti ankstesnės tokių paslaugų teikimo patirties;
- (c) paslaugos teikimo teritorija turėtų būti tokio dydžio, kad varžytis dėl teisės ją aptarnauti galėtų ne tik didelės, bet ir mažesnės įmonės (pavieniui ar jungtinės veiklos sutarčių pagrindu) – pavyzdžiui, mažesnių savivaldybių atveju tai galėtų būti visa savivaldybės teritorija, o didesnių – savivaldybės teritorijos dalis;

⁶⁸ Šiuo metu – Konkurencijos ir rinkų tarnyba (angl. *Competition and Markets Authority*).

⁶⁹ „More competition, less waste. Public procurement and competition in the municipal waste management sector“: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140402142426/http://www.oft.gov.uk/shared_of/reports/comp_policy/oft_841.pdf.

(d) atranka turėtų būti vykdoma tik komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų atžvilgiu, jų negrupuojant su kitomis paslaugomis.

(66) Siekiant konkurencijos teikiamos naudos vartotojams yra būtina komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikėjams užtikrinti vienodas sąlygas varžytis dėl teisės teikti šias paslaugas. Komunalinių atliekų tvarkymo organizatorius (savivaldybė ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius) privalo nustatyti viešus, skaidrius, nediskriminacinius reikalavimus esamiems ar potencialiems komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikėjams. Siekdama padėti viešojo administravimo subjektams išvengti sprendimų, kurie nepagrįstai riboja konkurenciją, Konkurencijos taryba yra parengusi ir paskelbusi Sprendimų poveikio konkurencijai vertinimo gaires⁷⁰ ir Viešojo administravimo subjektų sprendimų poveikio konkurencijai vertinimo klausimyną⁷¹, kuriais rekomenduoja vadovautis taip pat ir priimant sprendimus dėl komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo bei komunalinių atliekų tvarkytojo (tvarkytojų) parinkimo.

5. Išvados ir pasiūlymai

(67) Trečdalyje iš 60 Lietuvos savivaldybių komunalinių atliekų surinkimo ir pervežimo į sąvartyną rinkoje konkurencijos nėra dėl savivaldybių sprendimo be konkurencingos procedūros sudaryti sutartis su savo kontroliuojamomis įmonėmis. Tai žalinga vartotojams, nes, kaip rodo Rinkos tyrimo metu atliktos analizės rezultatai, nekonkurencingu būdu parinktų įmonių teikiamos paslaugos yra brangesnės, o paslaugos prieinamumas gyventojams iš esmės vienodas ar net blogesnis, lyginant su konkurencingu būdu parinktomis įmonėmis. Atitinkamai, taikant konkurencingą procedūrą, vartotojai už tokios pačios ar net geresnės kokybės paslaugą moka mažiau.

(68) Vieno palyginimo atveju (Šiaulių rajono ir Panevėžio rajono) nustatytą konkurencingos procedūros būdu parinktos įmonės pranašumo nebuvimą galima paaiškinti tuo, kad ši įmonė buvo parinkta daugiau kaip prieš 11 metų (2003 m.), o jos sutartis su savivaldybe yra neterminuota, t. y. šiai įmonei sudarytos veiklos sąlygos panašios į tas, kuriomis veikia be konkurencingos procedūros paskirtos įmonės.

(69) Likusių palyginimų atveju, esant panašioms veiklos sąlygoms (gyventojų tankiui ir santykiniam atstumui iki sąvartyno), nekonkurencingu būdu paskirtos savivaldybių įmonės komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikia iki kelių kartų brangiau negu konkurencingu būdu parinkti paslaugos teikėjai.

(70) Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad taikant konkurencingą paslaugos teikėjo (teikėjų) parinkimo procedūrą vartotojai šią paslaugą gauna palankesnėmis sąlygomis, t. y. už mažesnę kainą.

(71) Iš Rinkos tyrimo metu apklaustų 28 įmonių, bent 4 įmonės, esant galimybei, paslaugas pageidautų teikti visose Lietuvos savivaldybėse, todėl galima daryti išvadą, kad privatūs rinkos dalyviai yra suinteresuoti konkuruoti dėl teisės teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas.

(72) Konkurencijos taryba taip pat pažymi, kad nesant vieningai taikomo komunalinių atliekų mato vieneto (tūrio kubiniais metrais (m³) arba svorio tonomis (t)), šių atliekų tvarkymo kainos gali būti iškreipiamos ir jas tampa sunku palyginti tarp atskirų savivaldybių.

(73) Įvertinus visa, kas išdėstyta aukščiau, vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 9 punktu, Konkurencijos taryba:

- (a) siūlo Lietuvos Respublikos Vyriausybei:
 - (i) inicijuoti Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimus, užtikrinančius, kad komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančios įmonės būtų parenkamos reguliariai atliekamos konkurencingos procedūros būdu;
 - (ii) pakeisti Rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodikos, patvirtintos

⁷⁰ http://kt.gov.lt/naujienos/doc/news_2012-06-11_gaires.pdf.

⁷¹ http://kt.gov.lt/naujienos/Kaip_vertinimo_klausimynas.pdf.

Vyriausybės 2013 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 711 „Dėl Rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodikos patvirtinimo“, 29 punktą, nustatant vieną kintamąją (pagal tūrį kubiniais metrais (m³) arba svorį tonomis (t));

(b) siūlo Aplinkos ministerijai įvertinti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančių įmonių negrįžtamųjų sąnaudų atsipirkimo laiką Lietuvoje ir, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, nustatyti rekomenduojamą savivaldybių (ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorių) sudaromų sutarčių su šiomis įmonėmis galiojimo terminą;

(c) siūlo komunalinių atliekų tvarkymą organizuojantiems subjektams (savivaldybėms ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriams), priimant sprendimus dėl komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo ir komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančių įmonių parinkimo, vadovautis šiomis rekomendacijomis:

- (i) visiems (esamiems ar potencialiems) komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikėjams užtikrinti viešas, skaidrias, nediskriminacines sąlygas varžytis dėl teisės teikti šias paslaugas;
- (ii) organizuoti kiek įmanoma atviresnę konkurencingą paslaugų teikėjo (teikėjų) parinkimo procedūrą, pavyzdžiui, atvirą konkursą; sudaryti galimybes tokioje parinkimo procedūroje dalyvauti kiek įmanoma didesiam įmonių skaičiui; greta komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų į atrankas neįtraukti kitų paslaugų; kelti teikiamos paslaugos sudėtingumui proporcingus kvalifikacinius reikalavimus.

PRIDEDAMA. Informacija apie komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kainas, gyventojų tankį, santykinį atstumą iki sąvartyno ir sutarties su paslaugų teikėju (teikėjais) terminą (pagal apklaustas savivaldybes), 2 lapai.

Viešųjų subjektų priežiūros skyriaus vyriausioji specialistė

Jurgita Ratkevičiūtė

Viešųjų subjektų priežiūros skyriaus vedėja

Justina Paulauskaitė